

A Magyar Anyagvizsgálók Egyesülete (MAE) elnökei

Presidents of the Hungarian Association for Material Testing

Tetmajer Lajos (Ludwig Tetmajer von Przerwa; Korompa, 1850. július 14. – Bécs, 1905. január 31.) 1895 szeptemberében életre hívta a nemzetközi anyagvizsgálói szövetséget (Internationalen Verband für Materialprüfungen der Technik – Association internationale pour l'essai des matériaux). A Magyar Anyagvizsgálók Egyesülete 1897. június 16-án alakult meg azzal az alapvető céllal, hogy Magyarországot a nemzetközi szervezetben önállóan képviselje. A 100. évfordulón elindult kezdeményezés 2012-ben végül beért: újra megalakult a MAE. Az egyesület mindenkori elnökei emblematikus személyiségek voltak: nem egy-a-sok-közül sapkadísznek vagy pénzosztogató jószágoknak használták ezt az elnöki stallumot, hanem a lehető legtöbbet vállalták az anyagvizsgálói szakma fejlődéséért, a magyar anyagvizsgálói szakemberek összefogásáért.

Ezek voltak az Egyesület elnökei. Álljon itt a névsoruk:

1897-1904	Czigler Győző (műegyetemi tanár)
1904-1910	Nagy Dezső (műegyetemi tanár)
1910-1914	Czékus Aurél (minisztériumi tanácsos)
1914-1917	Rejtő Sándor (műegyetemi tanár)
1917-1924	Zielinski Szilárd (műegyetemi tanár)
1924-1927	Gállik István (alelnök, államtitkár)
1927-1930	Czakó Adolf (műegyetemi tanár)
1930-1934	Zorkóczy Samu (műszaki vezérig.)
1934-1939	Mihailich Győző (műegyetemi tanár)
1939-1942	Quirin Leo (műegyetemi tanár)
1942-1944	Misángyi Vilmos (műegyetemi tanár)
2012-2014	Gillemot László, PhD
2014-2019	Czinege Imre (professzor emeritus)
2019 -	Biró Gyöngyvér, Dr. habil

Az egyesületi elnökök 14 nevet felsorakoztató névsorából a lap korábbi számaiban már tíz szakember életének mozzanataival találkozhattak a Tisztelt Olvasók. Most a mechanikai technológia kimagaslóan legnagyobb úttörőjének, Rejtő Sándornak a munkásságába nyerhetnek bepillantást, aki 1914 és 1917 között, sorrendben negyediként töltötte be a Magyar Anyagvizsgálók Egyesülete elnöki tisztét.

Rejtő Sándor (1914-1917)

Rejtő Sándor Kassán született, 1853. augusztus 21-én. Már gyermekként dolgozott apja posztógyárában és tanult: Kassán és Eperjesen járt gimnáziumba. Gépészmérnöki oklevelét 1877. novemberében kapta meg. Ez volt az elsőként kiadott gépészmérnöki oklevél a királyi József-műegyetemen, ahová még Haltenberger Sándor néven vétetett föl. Közvetlenül ezt követően külföldi tanulmányútra küldte ki báró Kemény Gábor, földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter

Rejtő Sándor¹
(1853. aug. 21., Kassa –
1928. február 4., Budapest)

a textilipar gyakorlati tanulmányozása céljából. A kiküldetése három évében gyárakban dolgozott Ausztriában, Svájcban, Belgiumban és Franciaországban, illetve megismerlített textilipari gyárakat Angliában. Külön, rendkívüli tanfolyamokat hallgatott a bietsi és a lyoni szövőipari szakiskolákban. A külföldi, gyakorlati tanulmányai után

a minisztérium alkalmazta, 1882-től ipari felügyelőként. Ebben a hivatalában alkalma nyílt az elméleti és a gyakorlati tanulmányait érvényesíteni: posztógyárak, pamutszövőgyár, kötőgyárak, lenfonógyárak és textilipari műhelyek berendezésében és javításában vett részt. Ő maga igazgatta a késmárki szövő- és a kassai kötő-szakiskolát.

Rejtő Sándor 1885. szeptember 18-án a József-műegyetem gépészmérnöki szakosztályához folyamodott a textilipari technológia magántanára minősítés elnyeréséért. Próba előadását 1885. december 22-én tartotta „A fonás mechanikájának főbb tételei” címmel. A folyamodványt *Pilch Ágoston* – akinek a létezéséről és 16 éven át tartó tanszékvezetői működéséről szinte tüntetőleg nem vesznek tudomást a jelenkori utódok –, a mechanikai technológia nyilvános rendes tanára, „teljes megnyugvással megadandónak” értékelte. Ennek és *Trefort Ágoston* január 8-án kelt jóváhagyásának nyomán lett *Rejtő Sándor* 1886. január 13-tól a textilipari technológia magántanára. A nagybeteg *Pilch Ágostont* váltva, 1889. május 13-tól lett *Rejtő Sándor* a mechanikai technológia nyilvános rendkívüli tanára, 1890. december 25-től pedig nyilvános rendes tanár. Így vezette a Mechanikai Technológiai Tanszék

¹ A fényképet Dobránszky János készítette 2004. január 7-én a BME Polimertechnika Tanszék tanszékvezetői irodájának falán elhelyezett festményről, amely Rejtő Sándort ábrázolja; a festőművész és a festmény készítésének időpontja ismeretlen.

1924-ig, amikor – a szintén 70 évét elért *Zipernowski Károly*al egyetemben – egy év ráadással nyugdíjba vonult. Közben, 1901-től három tanéven át a gépészmérnöki szakosztály dékánja volt. E minőségében írta alá *Kármán Tivadar* 2733-as sorszámú gépészmérnöki oklevelét (aki egy 1910-ben írt cikkében már *Kármán Tódor* néven erősen helyeselte *Rejtő Sándor* képlékenységhatárdefinícióját), 1902-ben, és egy évvel később a *Misángyi Vilmos*ét. A trianoni országcsontkítás évében (1920) választották először a Műegyetem rektorává. A második megválasztása után, egy egyetemi hallgatót ért tragikus esemény miatt, 1921 őszén lemondott a hivataláról. A rendkívül tanulságos rektori beszédei a BME OMIKK levéltárának adatbázisában megtalálhatók.

A Szabadalmi Közlöny 1. évfolyamának 1. száma² (1896. június 30.) adott hírt arról, hogy „ő fölsége kinevezte a szabadalmi tanácsba ülnökök *Rejtő Sándort*”, a 19. szám³ pedig arról, hogy „ő felsége az ezredéves országos kiállítás szervezése és rendezése körül szerzett kiváló érdemek méltánylásául /.../ *Rejtő Sándor* műegyetemi tanárnak /.../ a harmadik osztályú vaskorona-rendet adományozta”.

Rejtő Sándort 1912-ben – *Kherndl Antal* és *Rados Gusztáv* ajánlására – megválasztották a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának levelező tagjává, rendes tagjává pedig 1923-ban. Az 1913. november 17-én tartott akadémiai székfoglalójának címe: A maradó, vagyis az ideigtartó s a maradandó alakváltozások mechanikájának alaptételei és alkalmazásuk. Ugyanebben az évben a nemzetközi anyagvizsgáló szövetség (International Association for Testing Materials) az 1912-es New York-i kongresszusán tiszteletbeli elnökké választotta.

Az 1916-ban megalakult Szent István Akadémia rendes tagjává választotta *Rejtő Sándort*, aki 1919. február 14-én tartotta felolvasását (székfoglalóját) A régi Széchenyi-lánchíd anyagának kimerülése címmel. A nyomtatásban is megjelent tanulmányában hangsúlyozta: azért tette vizsgálódásának tárgyává a régi híd anyagát, mert a közérdeknek kívánt eleget tenni azzal, hogy saját vizsgálataival foglal állást abban a vitában, mely az 1847-ben beépített acél láncanyagok 1914. évi kicserélésének szükségességét kétségbe vonta. Következtetése az volt, hogy a régi lánchíd anyagának kicserélése nagyon indokolt volt, ugyanis a régi láncok anyaga már a gyártás idejében a közepes minőségénél is silányabb volt, a híd használata folytán pedig a kimerülés állapotába került a nagy salak- és foszfortartalom (0,25%) miatt.

A Szent István Akadémia IV. osztályában nyert tagságáról a kommün rémuralma alatt lemondott, de lemondását annak bukása után visszavonta. 1922–27 között a Szent István Akadémia tanácsának tagja volt. *Eötvös Loránd* elnöklése idején (1916) *Rejtő Sándor* tagja volt a Matematikai és Fizikai Társulatnak. Haláláig tagja volt az Országos Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanácsnak.

Munkásságát számos elismerés övezte. 1903. március 21-én a *Széll Kálmán*, miniszterelnök, vezette tanács udvari tanácsosi címet adományozott neki. A Magyar

Mérnök- és Építész-Egylet 1897-ben Hollán Ernő-díjjal, majd 1916-ban egyesületi aranyéremmel jutalmazta. A Magyar Tudományos Akadémián 1925-ben – *gróf Apponyi Albert* után másodikként – elnyerte a *Kugler Mihály* által alapított Rákosi Jenő-díjat, amelynek értékét nem csak pénzdíj jelentette, hanem és sokkal inkább a célja: évről-évre oly magyar állampolgárnak ítélendő oda, aki az előző években a magyarság ügyének kiváló szolgálatot tett. Az ajánlás oly érzékletesen mutatja be *Rejtő Sándor* egész életművét, hogy az igaz tanulságot szolgálhat mindenkinek, és különösen azoknak a díjosztogatóknak, akik számára nem feltétlenül a hazának tett szolgálatok jelentik a honorálandó érdemeket; terjedelmi okokból azonban ez az ajánlás nem itt, hanem a mellékletben olvasható.

50 éves gépészmérnöki jubileuma alkalmából adták át *Rejtő Sándornak* a kormányzó ő főméltósága által adományozott, II. osztályú magyar érdemkeresztet és a pergamenten kiállított, díszes kivitelű gépészmérnöki oklevelet.

Az 1. számú, műegyetemi, gépészmérnöki oklevél átvételének 50. évfordulóján nyilvános, jubiláns ünnepélyt rendeztek a Magyar Királyi József Műegyetem Mechanikai Technológiai Intézetének előcsarnokában *Rejtő Sándor*, udvari tanácsos, nyugalmazott műegyetemi nyilvános rendes tanár tiszteletére, 1927. november 12-én szombaton, déli 1 órakor. A hálás tanítványok nevében *Misángyi Vilmos* mondott ünnepi beszédet, és leleplezte *Rejtő Sándor* mellszobrát, *Ferdinándy Gejza*, a Műegyetemi Segélyegylet elnöke, pedig bejelentette a *Rejtő Sándor* alapítvány létesítését.

Rejtő Sándor 1927-ben felállított mellszobra a Mechanikai Technológiai Tanszék előcsarnokában

Rejtő Sándor Budapesten hunyt el 1928. február 4-én; az Érdi út falának támaszkodó, monumentális síremléke a Farkasréti temetőben található.

Szily Kálmán, rektor, melegen emlékeztet meg a megboldogultról, aki a műegyetemen mint ny. r. tanár 35 évig működött, s úgy a tudomány mint a főiskolai oktatás terén elhervadhatatlan érdemeket szerzett, bejelentette, hogy a tanács nevében az elhunyt családjának a ravatalozásra felajánlotta a műegyetem diszcsarnokát, amit a család elfogadott. A temetési szertartás február 7-én délután

² Kinevezések, Szabadalmi Közlöny, I. évfolyam, 1. szám, 1896. június

³ Kítüntetések, Szabadalmi Közlöny, I. évfolyam, 19. szám, 1896. október

A Rejtő család síremléke a Farkasréti temetőben

3 órakor kezdődött a műegyetem aulájában. A rektor indítványozta, hogy az egyetemi tanács a megboldogult iránt érzett kegyeletének kifejezéséül emlékéit jegyzőkönyvileg is örökítse meg, a műegyetem épületeire a gyászlobogót tűzesse ki, az elhalálózásról gyászjelentést adjon ki, a gyászoló családhoz részvétiratot intézzen, a temetésen testületileg részt vegyen, a ravatalra koszorút helyezzen, a ravatalnál tartandó búcsúztatóra Misángyi Vilmos kapjon felkérést, és a temetésre való tekintettel a temetés napján délután 1 órától a műegyetemi előadások szüneteljenek, s végül, indítványozta, hogy Rejtő Sándor emlékére egy később meghatározandó időben emlékünnepély tartassák. A tanács mélyen megilletődve vette tudomásul a bejelentést, s a kegyeletes indítványok mindegyikét határozattá emelte. Akkoriban még így temettek egy igazi nagy egyetemi tanárt. Nekrológját Kerékgyártó György írta meg a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet 1928. június 10-i számában, valamint Misángyi Vilmos az *Anyagvizsgálók Közlönyében*.

Az Óbudai Egyetem egyik karát Rejtő Sándorról nevezték el, és szobrot állítottak a tiszteletére.

Rejtő Sándor szobra az Óbudai Egyetemen⁴

Rejtő Sándor tudományos és tanári munkássága

Rejtő Sándor korának legerősebb, nemzetközi mércéjével is kiemelkedőt alkotott a magyar anyagtechnológiai szakmák, a textilipar, a papíripar, a fémmegmunkálás és az anyagvizsgálat területén. Megalapozója volt a hazai metallográfiának, lerakta a fémek anyagok, a textilek és a fa mechanikai tulajdonságainak elméleti alapjait, jelentősen előrevitte a mechanikai anyagvizsgálatokat. Túlzás nélkül rendkívülinek nevezhető az a teljesítménye, hogy már 1896-ban magyarul, 1897-ben pedig németül is könyvben adták ki az *Elméleti mechanikai technológia* néhány alaptétele című könyvét, hatvan éves kora után pedig négy önálló kötetben írta meg a mechanikai technológia akkori fő ágaiban – a fémek anyagok, a fa és a textil anyagok – az anyagtulajdonságok elméleti, gyakorlati és anyagvizsgálói ismereteit összegző, monumentális szakkönyvét. Mind a négy mű teljes egészében olvasható az Erdélyi Digitális Adattárban (www.eda.eme.ro).

Az első kötetnek⁵ – *Az elméleti mechanikai technológia alapelvei és a fémek technológiája*. A melegség hatása a szilárd anyagok mechanikai tulajdonságaira (1915) – A technológiáról általában című bevezetése máig érvényes meghatározást ad a technológia fogalmára.

„**A technológia fogalma.** A technológia (az ipari munka tudománya) felöleli a nyersanyagok sajátosságainak és azoknak az elveknél, eljárásoknak, eszközöknek és gépeknek ismertetését, amelyek segítségével a nyersanyagból használati cikkek készülnek. Ide tartozik a gyárak tervezése és a cikkek költségeinek kiszámítása is (költségvetés, kalkuláció).

A technológia felosztása. Azok az átalakítások, amelyeken a nyersanyag a feldolgozás folyamán keresztül megy, lehetnek kémiai vagy mechanikai természetűek. Eszerint a technológiát kémiai és mechanikai technológiára, vagyis a vegyi iparok és műves iparok tudományára osztjuk. Éles határt vonni a kettő között nem lehet.

A tárgyalás módja. A tárgyalás módja szerint leíró- és oknyomozó vagy elméleti technológiát különböztetünk meg. Az előbbi az eljárásoknak tisztán gyakorlati leírására szorítkozik, az utóbbi ezek természettörvényeit vizsgálja, és keresi a leghelyesebb megoldást. Az oknyomozó vagy elméleti technológiának van általános része, amely a jelenségeknek törvényeit kutatja, továbbá alkalmazott része, amely ezeknek a törvényeknek alkalmazására tanít. Az alkalmazott technológia lehet összehasonlító és különleges. Az összehasonlító egyidejűleg több anyaggal foglalkozik, és azt vizsgálja, hogy bizonyos eljárások mennyire felelnek meg az egyik vagy a másik anyagnak. A különleges technológia minden anyagot külön tárgyal, s annak legcélszerűbb feldolgozási módját kutatja. Az összehasonlító technológia tágabb látókört nyújt, de a gyakorlati érzéket kevésbé fejleszti, mint a különleges.

A technológia gyakorlati alkalmazása. A munkának kereseti forrásként való felhasználása az ipar. Amennyiben gyakorlásához főleg csak eszközöket és kézi szerszámokat használnak, kézművességnak, ha pedig a sokszor ismétlődő munkákat gépekkel végzik, gyáriparnak mondjuk. Ha a munkákat közös telepen végzik, az ipari üzem

⁴ "Rejtő Sándor" c. alkotás fotói, alkotó: Dr. Berek Lajos, Képeket készítette: Göröntsér Vera, 2014, <https://www.kozterkep.hu/24828/rejto-sandor#vetito=196444> (megtekintés dátuma: 2023.01.10.)

⁵ Rejtő Sándor: *Az elméleti mechanikai technológia alapelvei és a fémek technológiája*. A melegség hatása a szilárd anyagok mechanikai tulajdonságaira. KILIAN FRIGYES UTÓDA, M. KIR. EGYETEMI KÖNYVKERESKEDÉS BIZOMÁNYA, Budapest, 1915.

központosítottak, ha pedig tökéletes gépekkel bár, de a munkás lakásán végzik, háziipari üzemnek, ellenben a tökéletlen eszközökkel s csak mellékkeresetként üzött ipart népiparnak nevezzük. Minthogy a művelt nemzetek igen sok ipari cikket fogyasztanak s az ipar a nemzeti vagyron szaporításának hatályos eszköze, minden művelt nemzet egyik főtörekvése, hogy tekintélyes iparra tegyen szert.

Az ipar tényezői: a tőke, a munkás és a **technológiai ismeretek**. Csak ennek a három tényezőnek harmonikus együttműködése teremthet virágzó ipart. A tőke és a munkás törekvései sokszor szelsőségekbe jutnak s azért szükséges, hogy azok igazságosan, helyes középútra tereltesse. Ez elsősorban az ipari munka tudományában járatos mérnöknek, a technológusnak feladata. Hogy a tőke érdekeit szolgálhassa, a technológusnak tudnia kell, hogy: 1. mit, 2. miből, 3. hogyan gyártson. Hogy pedig a munkás érdekeit istápolhassa, szociális ismeretekre van szüksége.

Az első szempontból: 1. oly cikkeket gyártson, amelyeknek piacuk van, vagy amelyeknek piacot tud teremteni. Evégből ismernie kell a piacot és az ország behozatali és kiviteli viszonyait. 2. Gyártmányaihoz a célnak leginkább megfelelő (jó), de olcsó nyers- és segédanyagokat kell felhasználnia. Ezért ismernie kell a nyersanyagok termelési és piaci viszonyait, a segédanyagok gyártási helyeit, vagy beszerzésük forrásait, továbbá ezeknek az anyagoknak sajátosságait. 3. A gyártást a legeredményesebb és a legolcsóbb eljárásokkal kell végeznie, sőt a gyártási műveletet úgy kell csoportosítani, hogy árucikkeit a legtökéletesebben és legolcsóbban állíthassa elő.

Ezért ismernie kell az alkalmazható eljárások törvényeit s a szükséges gépeket és eszközöket. A gépek munkaképességéről, hatásuk mértékéről és a műveletek végrehajtásának módjáról műhelyben való dolgozással főleg azért kell gyakorlati ismeretekre szert tennie, hogy igazságosan elbírálhassa a munkás tevékenységének mennyiségét és minőségét, hogy a munkás megélhetéséhez szükséges munkabért megállapíthassa. Azonkívül a költségvetés-készítéssel, a gyárvezetés technikájával is tisztában kell lennie, hogy az ipar tényezői között a szükséges kapcsolatot létesítse”.

A technológiai hajtogatóvizsgálatot **Rejtő Sándor** vezette be a fémek anyagok képlékenységének jellemzésére. Az erre szolgáló vizsgálókészüléket is megtervezte, a kivitelezést pedig a porlasztó feltalálójaként híres **Csonka János** irányította, aki tanszék műhelyének vezetője volt évtizedeken át. A Rejtő-féle hajtogatóvizsgálati eljárást az 1927-ben Németországban kiadott könyvéből (Einige Prinzipien der theoretischen mechanischen Technologie der Metalle, Berlin, VDI Selbstverlag, 1927) világszerte megismerték.

Lehofer Kornél idézte fel (A hajtogatóvizsgálat újraértelmezése; Anyagvizsgálók Lapja, 2003/1), hogy **Millner Tivadarnak** a General Electric kutatólaboratóriumában, 1929-ben tett látogatása során elmondták: ismerik **Rejtő Sándor** könyvét, amelyből sok értékes ismeretet szereztek. A Rejtő-féle vizsgálatot – amely végső soron egy alakváltozás által vezérelt, kisciklusú fárasztóvizsgálat – később szabványosították; magyar nyelvű kiadása 1990-ben jelent meg, és ma is érvényben van az MSZ EN ISO 7799:2000 számú szabvány a legfeljebb 3 mm vastag lemezek és szalagok minősítésére.

Rejtő Sándort Misángyi Vilmos után **Gillemot László** követte a tanszékvezetői székben, aki így jellemezte nagy elődjét 1953-ban, a BME rektorának írt levelében: *Rejtőnek el nem vitatható érdeme az, hogy már akkor egységes alapelvekre fektette a technológiát, az ipari munka tudományát, amikor külföldön hasonló, egységes összefoglaló elmélet felépítését még csak meg sem kísérelték. Rejtő fejlesztette Magyarországon tudományos színvonalra az anyagvizsgálatot is; olyan anyagvizsgáló berendezéseket alkotott meg (szakitógépek, hajtogatógép, mikroszkópok), amelyek a kor legmagasabb színvonalát képviselték. Érdeklődési területe és működési köre a technológia minden ágára kiterjedt, úgyhogy az ő idejében a tanszék nem csak a fém szerkezeti anyagokkal, hanem a fatechnológiával, a textil-, a bőr-, a gumi-, a papír- és a malomiparral is foglalkozott.*

A BME gépészmérnöki karának mai tíz tanszéke közül négy is **Rejtő Sándor** egykori Mechanikai Technológiai Tanszékéből alakult ki.

Rejtő Sándor és a Magyar Anyagvizsgálók Egyesülete

Nagy Dezső mellett **Rejtő Sándor** tekinthető a Magyar Anyagvizsgálók Egyesülete megalapítójának (1897. június 16.). 1914-ben az egyesület az új elnök, **Rejtő Sándor**, kezdeményezésére az egyesület elindítja az Anyagvizsgálók Közlönye című folyóiratát; sajnálatos módon ez a kiadvány nem szerepel a MATARKA folyóiratjegyzékében.

A közlöny első lapszámának⁶ (1914. június 25.) címlapján, beköszöntőjében, ezt írja az elnök:

„Folyó évi közgyűlésünkön kifejtettem, hogy egyesületünknek szellemi kapocs létesítése céljából tudományos színvonalon álló szaklapra van szüksége, amelynek útján tagjaink a magyar tagok munkásságáról valamint a külföldnek ezirányú tevékenységéről tájékoztatást nyernének, hogy eszmetársulás alapján a tudományt előbbre vihessék. Ez a szaklap gyakorlatban működő szaktársainkat a tudomány legújabb vívmányaival ismertetné meg, hogy azokat a gyakorlati életbe hosszas előtanulmány nélkül átvihessék, s ezzel iparunk haladását és versenyképességét előmozdíthassák.

Egyesületünk tagjai lelkesedéssel fogadták ajánlatomat, de közülök sokan azt merész, sőt kivihetetlen vállalkozásnak tekintették. Én benem azonban élt a hit, hogy Magyarországon a technikai tudományok tisztelete már általános, és hogy az iparunk élén álló szakférfiak ismerik a tudományt és ismerik a tudományt az iparra gyakorolt általános hatását, és készek annak fejlődését még anyagi áldozatok árán is elősegíteni.

Hitemben nem csalódtam. Nagy ipari vállalatok vezetői, akikkel szóban vagy írásban érintkezésbe léptem, minden habozás nélkül, készséggel vállalkoztak tervem végrehajtásának támogatására. E célból egyesületünkbe rendes tagul, de önként elvállalt, magasabb évi díj fizetésének kötelezettségével, beléptek”.

Rejtő Sándor életútjának eme vázlatos felidézésével talán sikerül némi szakmai és erkölcsi fellobbanást elősegíteni az anyagvizsgálat szakterületén dolgozó mai szakmai szervezetekben, amire bizony igencsak szükség lenne!

Dobránszky János
Tóth László

⁶ Elnöki beköszöntő, Anyagvizsgálók Közlönye 1914. I. évfolyam 1. szám (1914. június 25.)

Melléklet

(Forrás: Akadémiai Értesítő, XXXVI. kötet, 421–425. füzet, 1925. jan.–május, 167–170. oldal)

Jelentés

a Kugler Mihály által alapított Rákosi Jenő-díjról

A Kugler Mihály, János és Henrik nevére tett alapítvány (egymillió korona) évi kamatai, az alapítvány ügyrendi szabályzata szerint évről-évre oly magyar állampolgárnak ítélendő oda, aki az előző években (1924. és 1925-ben) a magyarság ügyének kiváló szolgálatot tett.

Az Akadémia által a múlt évben, a múlt évi díjra leendő jelölés céljából kiküldött vegyes bizottság három évi ciklus tartamára működik; tavaly sikeresen végezte feladatát.

A folyó 1925. évben esedékes díjra leendő javaslattevél végezt a bizottság f. évi április hó 24. napján tartott ülést és alapos megbeszélés és igen élénk eszmecsere után egyhangúlag abban állapodott meg, hogy e díjra Rejtő Sándort, Akadémiánk rendes tagját, a budapesti kir. József-műegyetem jelenleg nyugalmazott, de előzőleg negyven esztendőn át volt nyilvános rendes tanárát hozza javaslatba.

Ezt az ajánlást a bizottság következőképpen okolja meg:

Rejtő Sándor műszaki tanulmányai befejeztével annak idején mint iparfelügyelő kezdte pályáját. Már fiatal kezdő korában, iparfelügyelői hatáskörében, kitarással és ritka szakértelemmel iparkodott a fémeket, a fát és a szálás anyagokat feldolgozó iparágak dolgán lendíteni. Működésének nyomát az 1885. év körül megindult ipari fejlődés számos mozzanatában megtaláljuk. Hogy hazánknak, de Európának egyik legnagyobb ipari vállalat, Weiss Manfrédnak csepeli nagy gyártelepe, szerény kis sárgarézöntő műhelyből fejlődött mai nagyságára, részben neki köszönhető; a kezdet nehézségei között Rejtő Sándor volt az, aki mint iparfelügyelő önzetlen tanáccsal, útbaigazítással, sok-sok életre-, való gondolattal felvetésével ezt a hatalmas fejlődési folyamatot nagyban előmozdította.

Rejtő Sándor képzelőtehetsége, nagy tudása, hazafias lelkesedése, vas-szorgalommal gyűjtött szaktudása, műegyetemi oktató működésének ideje alatt jutott teljes érvényre. Rejtő Sándor kerek 40 évig nevelte a Magy. Kir. József-műegyetemen a mérnöki generáció egész sorát. A kezdet nehézségeivel küzdve olyan időben vetette meg a mechanikai technológia rendszeres oktatásának alapjait, amikor a külföldi egyetemeken és gyakorlati tudományág tanításában még nem alakult ki egységes oktatási gyakorlat.

Szívós kitarással szervezte meg a Műegyetem technológiai szertárát, teremtette elő a gyakorlati oktatáshoz szükséges felszereléseket és sok akadályt leküzdve sikerült felkölténie e nagy szorgalmat, figyelmet és elmélyedést igénylő nehéz tudomány minden ága iránt hallgatósága figyelmét. Az oktatásban valóságos iskolai példát szolgáltatott arra, miképpen kell az elméleti kiképzést a gyakorlati kiképzéssel szoros összhangba hozni és együtt fejleszteni. Tanítás közben megértéssel, jóindulattal, de igazságos szigorral szoktatta hallgatóit a lelkiismeretes munkára. A tanításnak e következetes módjától akkor sem tért el, mikor ez népszerűségének rovására ment. Egyidejűleg önálló kutatást is folytatva, számos új elméleti és gyakorlati igazságot fedezett fel, és itthon is, külföldön is tekintélyt tudott magának szerezni, úgy az elmélet, mint a gyakorlat terén. Tanácsaival minden alkalommal rendelkezésre állott, és tudásának gazdag kincseiből ellenszolgáltatás nélkül szívesen jutott tanítványainak is, meg a magyar vállalatoknak is; ha tanácsért hozzá fordultak.

Nagyszabású működést fejtett ki az anyagvizsgálat terén is; a nemzetközi anyagvizsgáló kongresszusokon hazánk és annak képviselői

mindig előkelő módon szerepeltek; az itt elért sikerek nagy részben neki és a nevelte új generációnak köszönhetőek.

A Magyar Tudományos Akadémia 1912-ben levelező tagnak, majd 1923-ban rendes tagnak választotta meg. Számos elismerésben és kitüntetésben volt része, de a tudományt a tudományért ápolva, egész erejét és idejét az eszményi célnak szentelve, sohasem kereste az anyagi javakat; ilyenekhez nem is jutott. Habár a fentiekben vázolt tevékenysége alapján rászolgált arra, hogy jó hazafinak nevezzük, különösen ki kell emelnünk azt a nagy lelkesedést és példátlan munkát, amelyet a magyar ipar fejlesztésének érdekében kifejtett. Mindenütt, minden alkalommal hirdette a magyar munkásnak és a magyar mérnöknek az iparra való rátermettségét, és harcolt azért az igazságért, hogy hazánk boldogulását, anyagi haladását és a magyar nemzet erejét a földművelés és ipar terén kell kiküzdenünk.

Működésének koronája és hazafias cselekedeteinek egyik legszebbje, hogy a háború folyamán és után, lelki szenvedések és talán nélkülvölések között is megírta a mechanikai technológia négy kötetes nagy magyar tankönyvét, és ezzel megteremtette e téren a hazai irodalom első összefoglaló és rendszeres szakmunkáját. Műve valóságos kincsháza az elméleti és gyakorlati tudásnak. E munka megírásával, különösen a szöveget és a fonást tárgyaló negyedik kötetben, melynek második kiadását 1923-ban írta meg, végzett valóságos honmentő munkát.

Nagy mértékben, az ő oktató és nevelő munkájának, valamint a hazai ipar fejlesztésére irányuló tevékenységének köszönhető, hogy Csonkamagyarország fonó- és szövőipara az ország megcsonkítása után bámulatra méltó gyors fejlődésnek indult. Ennek jelentősége kitűnik abból, hogy a háború előtt szövött és fonott, valamint kötött árukért kerek 460 millió aranykoronával adóztunk évenként a külföldnek. Ez összegből kb. 220 millió korona az, amivel a külföldnek fizetett munkabér, vállalati kereset, tőkekamat és egyebek címén az osztrákoknak és cseheknek gyarodásához hozzájárultunk. 1924-ben ugyanilyen árukért kereken 190 millió aranykoronát küldtünk a külföldre, amiből körülbelül 80 millió korona ment munkabér és egyebek címén a gazdasági életünket tönkretenni akaró szomszédokhoz. Ha 2–3 év alatt sikerülni fog – a megkezdett úton tovább haladva – e rettenetes vérvesztéséget megszüntetnünk, ez elsősorban Rejtő Sándor 40 éves munkájának köszönhető.

Rejtő Sándor 1923-ban 70. évét betöltve, 1924 telén vonult nyugalomba mint műegyetemi nyilvános rendes tanár, de áldásos munkáját teljes erővel tovább folytatja. Polgári erényeivel, hazafias működésével és puritán jellemével igen nagy befolyást gyakorolt az utolsó negyven évben nevelt magyar mérnöki gárda erkölcsi felfogására is.

Budapest, 1925. április 24.

Concha Győző, ig. és r. t. másodelnök
Rákosi Jenő, t. t.

Fröhlich Izidor, ig. és r. t. előadó, o. titkár.
Fináczy Ernő, m. t. o. titkár
Kugler Mihály, alapítványozó